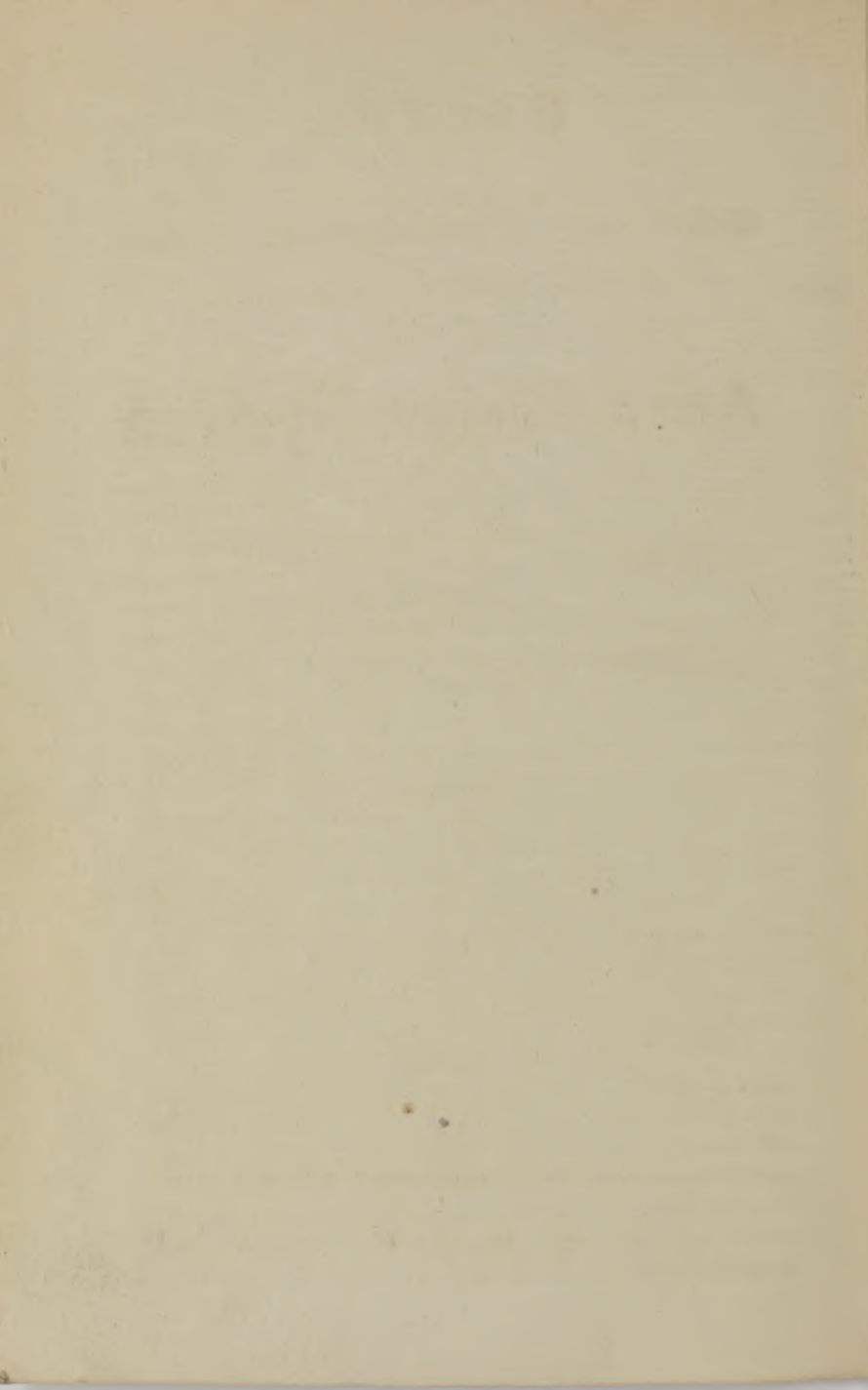

21, 193.

Oct. 1933.

K é r d é s.

**Kell-e már a' Reformátusok felsőbb
Oskoláiban némelly Tudományokat**

Anyai Magyar Nyelven

tanítani?

Oswald Logemann

---

1 8 1 7.

316 1/2

Kérdés

Kell-e más a Reformmunkák feladta
Oszkaián azaz a Reformmunkák feladta

Anyai Magyar Nyelv

tanulmány

194.335

181

K É R D É S.

Kell-e már a' Reformátusok' felsőbb Oskoláiban némelly Tudományokat, Anyai Magyar nyelven tanítani?

1. §.

Hogy a' józan Tudományok az emberi bódogságnak kútfejei, és hogy mennél jobban kiterjed ezeknek jóltévő világa a' Nemzetekre, értelmek és akarattyok annál inkább megjavúl, és annál nagyobb bódogságra emelkednek ezek; valamint ezt már ma senki sem tagadhattya; úgy mivel azt is meg kell minden bölts és világot esmérő embernek vallani; hogy a' tudományok csak az Anyai nyelvekenn terjedhetnek-el szélessebbenn a' Nemzetekre; tehát ha ez előtt száz esztendővel tette volna is fel valaki ezen Kérdést; még is úgy tartom, hogy erre állításossan (affirmative) kellett volna felelni; holott még akkor a' Magyar nyelv igen pallérozatlan, idétlen, és kivált a' Tudományos mesterszókban (Termini Technici) felette híjjános volt. Már ma pedig, midőn ezen örökös igazságot: hogy idegen nyelvenn a' Tudományoknak és józan megvilágosodásnak felsőbb póltzára eljutni lehetetlen, és így nekünk is lassanként a' Tudományokat Anyai nyelvünkön kell taníttatni, és mind a' Polgári kormányozást, mind a' Törvényes dolgokat Magyar nyelvenn kell folytatni; több Ország Gyűlésein, nem csak a' Hazának Fő Rendei; hanem úgy mondván

a' Nemzetnek java megesmérte, ezt, kérdésbe teni majd képtelenségnek is látszik. De kéntelenek vagyunk mi ezzel; mert ámbár a' Királyi Felség azt Kegyelmissen megengedte, hogy a' Magyar nyelv mind az alsóbb, mind felsőbb Oskolákban szorgalmazatosan taníttassék, hogy így ez, mind a' Tudományoknak elől adására mind a' kormányzásnak és Törvényes dolgoknak folytatására menél előbb alkalmas lehessen; és a' tanulatlan ember is, valamint Papját, úgy Prókátorát és Bíráját is mindjárt megérthesse, ámbár a' Hazának majd minden Vármegyéiben a' Polgári Igazgatás, és a' Törvény folytatásban a' Magyar nyelv szembevető haszonnal és bámúlásra méltó előmenetellel gyakoroltatik; ámbár a' Magyar nyelv a' Hazának majd minden részeiben, a' Pesti és Kolosvári Theátrumokon és Tudóssainknak majd minden tanuló-szobáikban, számos Románok, Poëtai munkák, történetek, és effélék által, serényen palléroztatik; sőt a' Tudományos írások is, mind eredetes munkákban, mind kivált fordításokban szüntelen szaporodnak, és a' Debretzeni 's Pataki Collégiumokban, némelly Tudományok már Magyar nyelvvel is taníttatnak, még is sokkal számosabban vagynak olyan Hazafiak, kik mint a' régi 'Sidók az Egyiptomi ugorkákra és dinnyékre, csak a' régi Deák nyelvvel való taníttatásra vágyakoznak, és maig is ebben helyhezteszik a' böltsességnek fundamentumát.

Különösen a' Reformátusoknak Pápai Collégiumában a' Theologia, és az ehez tartozó Tudományok már majd tizenhat esztendőktől fogva nagy haszonnal Anyai Magyar nyelven taníttatnak; az egyéb Philosophica, Mathematica, Historica, Physica, és ezekkel atyafiságos Tudományok pedig a' Hazabeli körülállásokra nézve a' Felsőség által, Deák nyelven taníttatni rendeltettek;

a' múlt 1815-dik esztendőben pedig, ámbár a' Dunántúli Superintendenciában lévő Tudományos Deputatio, ezen tanítás módját tovább is megmagyarázni javallotta; mindazáltal némelly régi Principiumu Uraknak öröklődése azt tselekedte; hogy azon Gyűlésbenn az végeztetnék, hogy az említett Oskolában ennekutánna minden Tudományok Deák nyelvonn tanittassanak! —

Valóba sajnálom sőt tsudállom, hogy még ezen kinyíltt szemü 19-dik Században is ilyen tünényt kell látnunk, és nékem is olyan Tárgyra kell intéznem Beszédemet, melly más pallérozottabb Nemzetek között, minden kérdésen fellyül emelkedett igazság, de még is könnyen megengedek én az ilyen Hazafiaknak, ha meggondolom; melly nehéz az embereknek p. o. a' bor italt, a' pipázást, és a' régi megrögzött balvélekedéseket, 's szokásokat elhagyni, 's levetközni! Sok olvasás, elmélkedés, és nagy lelki erő kívántatik erre! —

2. §. De hogy közelebb lépjek a' dologhoz: Az életnek mestere, e' világ történetei, és a' mindenkori tapasztalás azt mutatják; hogy az ég alattsoha még egy Nemzet is idegen nyelvonn a' Tudományoknak és a' józan Megvilágosodásnak felsőbb mértékére nem juthatott, és tsak az Anyai nyelvonn való tanulás az az egyedül való Ország útja, mellyen ezen tzeit elérni lehetséges. — Ha a' legrégibb Nemzeteknek homályos kezdeményeibe nem merülünk is; már a' Görögök és Rómaiak történetei nyilván mutatják, hogy ámbár amazok Tudományaikat, a' Cháldeusoktól és Egyiptomiaktól, ezek pedig a' Görögöktől vették; de mind addig a' Tudományoknak felsőbb póltzára nem juthattak, míg ezeket a' magok saját Anyai nyelvekenn nem gya-

korlották. Ugyan ezt tanuljuk az Olaszok, Frantziák, Anglusok és Németek példáiból is, kik mind addig a' pallérozódásnak csak alacsonyabb gráditsain heverték, míg a' Tudományokat Deák nyelven tanúlták, és csak azután emelkedtek ezeknek magassabb és fényesebb póltzára, midönn Nemzeteiket az Anyai nyelveken kezdték taníttatni, és a' Tudományos könyveket is a' Köznép között ezen kezdték terjeszteni. De az okosság is nyilván mutatja, hogy csak ez az egyedül való mód, mellyen ezen tzeltt elérni lehetséges. — Ugyan is annak, ki az esméretlen Tudományokat, esméretlen nyelven tanulja, egyszersmind nyelvet és dolgot is kell tanulni, és így ennek bizonyossan két, 's három annyi idő kívántatik a' Tudományoknak megtanulására, mint a' ki ezeket Anyai nyelven, mellyet a' természet és szoktatás, a' gyermekeknek mindjárt az Anyai emlök után szájokba ad, gyakorolja. A' ki tehát a' Tudományokat idegen nyelven akarja tökéletességre vinni, az éppen úgy tselekszik, mint a' ki a' maga örökségét miveletlen hagyja, és más távol lévő jószágot veszen bérbe, hogy gazdaságát azon folytassa; holott a' ki a' maga örökségénn nem tud jól gazdálkodni; az a' bérlett jószágonn még rosszszabb gazda lészen. Midönn tehát a' Hazának Fő Rendei, és jobb jobb Hazafiai ezen örökös igazságot már több Ország Gyűlésein megesmérték, és munkába is vették; hát mi lenénk-é azok a' méltatlan és háláadatlan Hazafiak, kik betses Anyai-nyelvünket Oskoláinkból kitiltánánk, kik idegen nyelvnek talmátssága által jutnánk a' Tudományoknak értelmére, mindenkor más szájával ennénk, és az idegen izlésben gyönyörködven, soha se juthatnánk arra a' Nemzeti bódogságra; hogy érezhetnénk, minémü kelleme-tes iz, minémü hathatós erő vagyon Anyai nyelv-

vünkben elrejtve? Mi lennénk-e Európában az az utolsó Nemzet, melly egy idegen, felette nehéz, és holt nyelvet csak azért tanulnánk, hogy azon tudományokat lehessen tanulni, mellyeket Anyai nyelvonn sokkal kevesebb fáradsággal, két, 's három annyira is lehetne vinni? Mi lennénk-e azok a' bódogtalanok kik az idegen nyelvnek segedelme által, mindég a' zavaros folyamatokból merítenénk poshadt vizeket, soha sem az eredetes tiszta forrásból a' Tudományoknak élővizét? Már majd minden Európai Nemzetek, Anglusok, Dánusok, Svékusok, Németek, Portugallusok, Spanyolok, Frantziák, Olaszok, Helvétusok, Hollandusok, Anyai nyelveken taníttatják a' Tudományokat, sőt még a' Lengyelek és Oroszok is Anyai nyelveken kezdik ezeket taníttatni; hát mi lennénk-e Európában az utolsó Nemzet a' Tudományos pallérozódásra nézve? — Azt mondja ama nagy hirű Berlini Túdós Doktor Jenisch Úr; a' Geist und character des Achtzehnten Jahrhunderts nevű munkájában: Egy mivóltos (essentialis) akadállya a' Tudományos pallérozódásnak vólt az az uralkodó szokások a' Tudósoknak, hogy ők az ő szóbeli taníttásaikban, annál is inkább pedig az ő írásaikban, a' Deák nyelvvel éltek, melly mellett az Újjabb Európai nyelveknek kimivelése elmulasztatott, és a' Tudományoknak Temploma, mint valamelly majd által-törhetetlen tövis keríttéssel körül vétetett. Maga a' Lélek, egy idegen nyelvnek békóiba verettetvén, nem tudott olly bátran felrepülni, mint a' mennyire a' maga Anyai nyelvén szerentséssen repült volna. Sok tárgyakról nem is írt senki, mivel a' Deák nyelvonn arra szók sem találtattak. De ez a' Deák nyelvvel kirekesztőképpen való élésnek szemre-hányása, kiváltképpen érdekli Német Országot, és az éjszaki Nemzeteket; mert már a' Vesztfáliai békesség előtt,

Olasz, Frantzia, és Ánglus Országokban a' Tudományos dolgokról Anyai nyelvekenn írtak. — Majd hasonlóképpen ír Fessmayer Landshuti Professor Úr is, a' maga Grundrisz der Historischen Hilfswissenschaften nevű munkájában: Még későbbben hozattattak-bé, úgymond, a' Nemzeti nyelvek a' Kantzelláriákba. Már a' hetedik százban adott Fókás Császár egy példát, mint-hogy ő napkeletenn az addig uralkodó Deák nyelvet a' Kantzelláriákból kitiltotta, és e' helyett a' Hazai nyelvnek használatát parantsolta. — Ezután vétetett-fel ez a' Görög nyelv Neápolyban és Sziciliában is a' Canczelláriákba. — Ezen kívül az Ánglusok voltak, Európában első, kik a' 8-dik Századtól fogva a' Deák mellett, a' magok Anyai nyelvekkel is éltek, könyveikben és Leveleikben. Még a' 12-dik Századnak közepe után, hozták-bé a' több Európai Nemzetek az ő Anyai nyelveknek használatát. — De hogy több külső vagy belső Írókat elhalgassak: azt mondja Márton Professor Úr a' maga Morálja Előbeszédének 39-dik oldalán: Tud meg Magyar, hogy midőn nyelvedet eltemeted; Gyászos estét Nemzedeknek te magad sietteted. Ha valaha Márton Úr igazat mondott, itt valóban olyan igasságot állított, mellynek sem a' józan okosság, sem a' tapasztalás ellene nem mondhat. — Ugyan is a' Deák nyelvet Hazánkba régi jámbor Eleinknek tudatlansága hozta-bé, és hogy az idegen mesterek által minden tudományok ezen a' nyelvonn tanítottak, az is tette ezt szükségessé. —

3. §. Nem mondom én azt, hogy nintsenek nálunk némelly derék tudós emberek, kik a' Deák nyelvonn jutottak a' Tudományoknak azon póltzára mellyen tündöklenek; hanem azt bátrann merem állítani, hogy nálunk a' Tudományokra vezető út oly keskeny és oly töretlen, hogy míg nem azokra

édes Anyai nyelvünk segedelmével vezettetünk, azokhoz igen kevesen juthatunk, és Nemzetünknek nagyobb része, mindenkor tudatlanságban és durvaságban marad; sőt azt is bátorítodom erősíteni, hogy még a' mostani tudós emberek is, sokkal tudóssabbak volnának, ha a' Tudományokat Magyarúl tanúlták volna, mivel azon idő alatt, míg a' Tudományokat Deák nyelvenn tanúlták, Magyar nyelven két 's három annyit és nyomossabban is tanúltak volna.

— Példát adnak erre a' Frantziák, Ánglusok, Németek, és egyebek, kik a' Tudományokat Anyai nyelveken tanulják, és annak segedelmével 20. 21. 22. esztendőskorokban, a' magok iskolai pályájakat már elszokták végezni, és rend szerént a' böltsességnek nem tsak sokkal nagyobb mértékére, de a' közönséges megvilágosodásra is, sokkal számosabban jutnak. Sőt ezen kívül három, négy esztendő alatt jó Methodus által a' Deák nyelvet is annyira megtanulják, hogy a' Deák könyvek értésében és a' Conceptusok formálásában nekünk mestereink lehetnek.

4. §. Azt sem mondom, hogy a' Deák nyelvet Oskoláinkból egészen ki kell zárni. Jól tudom ugyan is minémű környülállások és viszonyosságokban (relatio) vagyunk mi ezen Magyar Hazában. Tudom azt, hogy ezen Országban a' sokféle Nemzeteknek külömbsege, a' R. Catholica és Evangelica Oskoláknak intézete, mellyekben még minden Tudományok Deák nyelven taníttatnak; mivel tanulóik, Magyar, Németh, és Tóth Nemzetekből valók; Privilegiumainknak és Törvényeinknek Deák nyelven lett kiadása, a' Felső Dicasteriumoknak eddig gyakorlott szokása 's a' régi Deák könyveknek értése, szorossan megkívánnyák tőlünk, hogy a' Deák nyelvet is gyakoroljuk; de míg Nemzetünk hajnala nagyobb világosságra derül, míg minden Tudományo-

kat, Törvénykezéseket és Pölgári Kormányozásra tartozó dolgokat Anyai nyelvünkön folytathatnánk, elég léssen nekünk, ha különösen azokat a' Tudományokat tanuljuk Deák nyelvenn, melyek a' Törvényes és Politica tárgyakkal nagyobb viszonyosságban és öszveköttetésben vagynak; azokat pedig melyek a' népnek megvilágosítására, és az erköltsi értelemnek s a' szívnek javítására tartoznak Anyai nyelvünkön taníttatjuk. Az első rendbeliek közé tartoznak a' Philosophia, Mathesis, Jus Naturae, Historia Universalis, Physica, Statistica; — az utóbbiak közé pedig számláltatnak a' Dogmatica és Moralis Theologia, Természeti és Erköltsi Vallás; Erkölts-Tudomány, Homiletika, Cura Pastoralis, Lyturgica, Exegesis, és az Ekklesiái-História. — Ugyan is ezen utóbbi Tudományok, leginkább a' nép értelmének és szívének formálására tartoznak; nagyon szükséges dolog tehát, hogy ezek a' nép jövődő Tanítóinak ugyan azon a' nyelvenn taníttassanak, a' mellyen ők a' népet tanítani fogják; mert így ezen Tudományokat mind magok hamarébb és jobban megfogják; mind pedig a' népnek elméjébe is könnyebben és világosabban belé önthetik. — Az igaz böltsesség az ilyen nagy haszonnak és kéntelenségnek öszve ütközésében abban áll, ha a' két végsőséget (extrema) elkerüljük, és a' közép utat megtartjuk. Az is káros lenne minékünk, a' mostani állapotunkra nézve, ha egyszerre minden Tudományok Magyarúl taníttatnának; az pedig, ha minden Tudományok tovább is Deákul taníttatnának, éppen veszedelmünkre szolgálna.

Hogy nekünk a' Tudományokat még most rész szerént Deákul, rész szerént pedig Magyarúl kell taníttatnunk, ez a' környülállás is hathatóssan javasolja; hogy a' Philosophica és Physica Tudományokra nintsenek is még alkalmas Mesterszava-

ink (termini technici) és Magyar Könyveink, a Theológiára pedig, mivel ezen Tudomány a' Prédikáziókban és oskolai oktatásokban, már régtől fogva Magyarúl gyakoroltatik, már kézi könyveink, és alkalmas Mesterszavaink is vagynak, melyek a' Tudományoknak értelmét, nagyon könnyebbítik. Hát ugyan ezen oskolai Magyar Könyveket kellene-e ismét Deákra fordítani, és ez által érthetlenebbé tenni? Ugyan is nem az a' fő tzelünk nekünk, hogy a' Magyar tanítás által jobb Magyarok légyünk; mert ez abból önként fog következni; hanem hogy az Anyai nyelvenn a' Tudományokban sokkal nagyobb előmenetelt tégyünk.

5. §. Azt mondják ugyan ezekre a' Deák nyelvnek mód nélkül való tisztelői; hogy zavarodás és Bábel leszen Oskoláinkból, ha némelly Tudományokat Deákúl, némellyeket pedig Magyarúl taníttatunk. — De miért nem leszen hát Bábel Oskoláinkból, midőn ezekben 10. 15. 20. féle Tudományokat is taníttatunk, és miért nem leszen Bábel, midőn a' Deák nyelv mellett, Német, Görög, és Sidó nyelveket is taníttatunk. — E' világnak és a' Tudományoknak öszve illése, hármoniája, nem az Egyenlőségben, hanem az egy tzelra, a' tökéletességre intézett különbözésben áll, és a' ki azt egyformaságnak principiuma szerént, e' világ hármoniáját meg akarná igazítani, az bizonyosan az Istennek és a' Természetnek egész tzeljét elrontaná! — Tsak a' Politica Igazgatásban, a' Hadi-Tacticában és némelly Mathematica, Physica intézetekben vagyon helye az egyformaságnak; az értelemnek pedig legközönségesebb régulája ez: *Mindent megpróbáljatok és a' mi jó azt megtartsátok.*

6. §. Azt mondják továbbá: Hogy ha a' Theológiát Istentudományt Deákúl nem tanuljuk, nem tudunk a' különbözökkel a' Vallásból Deákúl dispu-

tálni, vetekedni. — De ha a' Vallásnak fő tzeljät, a' szívnek és akaratnak megnemesítését gondolóra vesszük; valóban ezen tekintetből kívánni kellene, hogy a' disputálásnak és viszszálgódásnak minden eszközeit elfelejtenénk, és minden embert az olvasgatásra az elmélkedésre, a' tsendes vizsgálódásra, és így a' maga értelmére és meggyőződésére hagyván, egymással tsak a' Virtusokban vetekednénk, és tudományunk jószágát tsak életünknek ártatlanságával kívánnánk megbizonyítani. Minthogy külföldben is a' szakadatlan tapasztalásból tudjuk, hogy az ilyen Vallásos vetekedések, majd soha sem világosítják meg az értelmet; hanem tsak a' gyűlöletes viszszálgódásokat gyarapítják.

7. §. Még azt is mondják némellyek: Hogy ha edgyik Professor Deákul tanítja a' maga tudományát; tanítsa tehát a' másik is, mivel mindnyájoknak többnyire egyenlő a' fizetések. — De ez igen disztelen kötekedős ellenvetés, melly sem az okosságon, sem a' közhasznonn nem fundáltatik, hanem tsak az alacsony irigységből származik. Ugyan is mindenik Professor jobban tud még most is nálunk Deákul mint Magyarul, és minthogy minden Tudományokban bővebb és jobb Deák Mesterszók vagynak, mint Magyarok; könnyebben is tanítana mindenik Professor Deákul mint Magyarul: hanem mivel a' Tanulók sokkal könnyebben megértik a' Magyar mint a' Deák nyelvenn tett tanításokat; azért nagyon hasznos, sőt szükséges, hogy a' mennyire lehetséges, némelly Tudományok Magyarul taníttassanak.

8. §. Legfontosabb ellenvetés az, mellyet a' legböltsebb és jobb emberek tesznek: Hogy ha a' Nemzetnek valamelly része a' Deák nyelvenn való tanulást félre teszi, az kétség kívül minden közönséges hivatalokból kimarad, és Deákos Ha-

zánkfiaitól egészszen megvettetik. — De ha a' dolgot nyomossan megfontoljuk, még ezen ellen-
vetés sem fordíthatja-el előszször feltett állításo-
mat. — Nem mondom én azt, hogy a' Deák nyelv-
vet Oskoláinkból egészen kiirtsuk, távol legyen
tölem ez az idéetlen gondolat; sőt egész buzgóság-
gal azt állítom, hogy mind az alsóbb Classisok-
bann, mind a' felsőbb Auditoriumokban a' Deák
nyelvet szorgalmatossan kell gyakorolnunk, a'
szükséges Tudományokat ezen taníttatnunk; hogy
így a' régi Rómaiaknak felséges böltselkedéseit
és gondolat-módjaikat megtarthassuk, de hogy
a' nagy buzgóság miatt egészen Deák Respub-
licát formáljunk, abban, a' mi kitett mázsás okok-
ra nézve, meg nem egyezhetek. Nem a' Tuda-
mányos Deák könyvekből, hanem a' régi Deák
Auctorokból kell a' Deák nyelvet meríteni, és
így tsak ezeket forgassuk mi szorgalmatossann,
és tanulóinkat kiváltképpen a' Deák Stylusban,
beszélgetésben és Declamatiókban gyakoroljuk;
bizonyossan elérjük a' tzélt, melyet olly fontos-
nak tartunk.

9. §. De azt is mondhatná még valaki, hogy
a' külső Nemzetek, egy egy közönséges Anyai
nyelven beszélvénn, igen könnyenn és hasznos-
san lehet azoknál a' Tudományokat Anyai nyelv-
venn taníttani; de Magyar Országón a' sokféle
Nemzetek és nyelvek miatt, alig lehet a' Magyar
nyelvet közönséges Nemzeti nyelvvé tenni, és
ezenn a' külömbféle Nemzeteknek a' Tudomány-
kat Magyarúl taníttatni. — De erre tsak az a' fe-
lelet; hogy bizonyos az a' Statisticából hogy Ma-
gyar és Erdély Orzágonn a' Magyar Nemzet,
mint egy hat millióra mégyen; a' Németek, Tó-
tok, és Görögök pedig mind külön külön, mind
pedig egygyütt is sokkal kevesebb számot tesznek;
de ezeknek is majd fele, érti a' Magyar nyelvet,

és így még is a' Haza boldogsága, és a' Magyar Nemzet méltósága azt kívánja, hogy a' nagyobb Oskolákban a' Tudományok, a' legnagyobb Nemzetnek nyelvén taníttassanak. A' kisebb Oskolákban pedig a' hasznos Tudományok, mindenik Nemzetnek saját nyelvén taníttathatnak ugyan; hanem e' mellett a' Magyar nyelv is, szorgalmatossan taníttassék, hogy így ez lehessen a' főbb Oskolákban a' Tudományoknak közönséges kúltsa. — Különösen pedig; ha a' R. Catholica és Evangelica Oskolákban, a' Magyar, Német és Tóth Nemzetenn lévő tanulók miatt, bé nem lehet is a' Magyar nyelvonn való taníttást hamarjában hozni; bé lehet a' Reformátusok Oskoláikba, kik mindnyájan Magyar nyelvonn beszéllenek, és így ezek köteleztetnek a' Magyar nyelvonn való taníttást legelsőbenn is elkezdni. —

Mind ezen megtzáfolhatatlan okokra nézve, ideje tehát hogy mi is már valahára a' régi megrögzött balvélekedéseket letégyük, mellyek szerint mind eddig majd minden böltességet a' Deák nyelvben lenni tartottunk, és a' leghöltsebb Nemzeteknek példáikat követvén, kezdjük-el már valahára a' Tudományokat Anyai nyelvünkön taníttatni, és ez által a' józan világosságot közönségesen terjeszteti; mert külbönn Nemzetünk nagyobb részének értelme, soha meg nem világosodik, és erkölcsi érzése 's akarata meg nem jobbúl.

10. §. Végtére talám azt is kell egy két szóval emlitenem; hogy vagynak ugyan ezen elmékedésben egynehány érzékennyebb kimondások, mellyek némelly kényesebb füleket megsérteni láttatnak; de ha megengedtetik az a' testi Orvosoknak, hogy a' régi megrögzött nyavalyákat keserű és tsipős orvosságokkal, sőt néha metztésekkel is gyógyítsák, bizonyosan meg kell azt en-

gedni az értelem orvosinak is, hogy a' régi meg-
rögzött balvélekedéseket, érzékenyebb kimon-
dásokkal is ostromolják. — Én senkinek szemé-
lyét sérteni nem kívánom, hanem tsak a' szembe-
tűnő, felette káros balvélekedéseket érdeklek,
mellyeket tsípössebb kimondásokkal is ostromol-
ni minden jó Hazafinak kötelessége. — E. I. H.

O s v á l d Z s i g m o n d,
T. Veszprém Vármegye
Táblabírája.

